

Cigányok Kárpátalján

Molnár József, Csernicskó István, Braun László

A kárpátaljai cigányság száma és összetétele a 2001-es népszámlálás adatai alapján

A legutóbbi, 2001-es összukrajnai népszámlálás megerősítette, hogy Kárpátalja népességének egyik alapvető vonása a soknemzetiségűség. A megyében az említett népszámlálás alkalmával összesen több mint 100 nemzetiség képviselőit vették számba (Kárpátaljai Megyei Statisztikai Hivatal, 2003c). Ám közülük csak öt aránya haladta meg az össznépességen belül az 1%-ot. A roma közösség – a census alapján –, a teljes népességen belüli 1,1%-os arányával, az ukránok, a magyarok, a románok és az oroszok mögött az ötödik legszámosabb kárpátaljai nemzetiségnek bizonyult.

A cigányok száma Kárpátalján 2001-re az előző, 1989-es népszámláláshoz képest majdnem kétszeresére nőtt, és elérte a 14 ezret. A 13 évre jutó 15,4%-os gyarapodás nem tükrözi maradéktalanul a természetes szaporulatuk ütemét. A lélekszámuk ugyanazt a bizonytalanságot tartalmazza, amit a magyarországi népszámlálások cigányságra vonatkozó eredményei: az önbevalláson alapuló felmérések alkalmával a romák egy jelentős része más nemzetiségűnek mondja magát. Így, a cigányság egy része már a korábbi népszámlálások alkalmával is a magyart nevezte meg nemzetiségéül. Ezek aránya a magyarországi kedvezménytörvény hatására 2001-ben valószínűleg emelkedett. Ennek tulajdonítható, például, a magyarság gyarapodása Munkácson, ahol ezzel párhuzamosan a cigányok száma az összeírás alapján csökkent, miközben közismert a magas természetes szaporulat a körükben. De, természetesen, nincs sem alapunk, sem szándékunk kétségbe vonni senkinek a nemzeti identitás megválasztásához való jogát.

A fentiekkel összecsengő megállapításra jutott egy Kárpátalján közvetlenül az 1989-es népszámlálás után a statisztikai hivatal által végzett átfogó felmérés: ez 20 ezer cigány származású lakost talált a megyében, ugyanakkor a népszámlálás csupán 12,1 ezret írt össze (Jemec, Gyacsenko, 1993).

A cigányok számának (viszonylag) pontos(abb) meghatározását az is megnehezíti, hogy a romák egy részének semmilyen személyi okmánya (születési anyakönyvi kivonat, személyigazolvány) sincs. Erre roma érdekvédők (Horvat, 2016) és az emberi jogok biztosa (Kárpátaljai Megyei Állami Közigazgatás Sajtóközpontja, 2016) is felhívták a figyelmet a sajtóban, kiemelve, hogy a személyes okmányok hiánya nem csupán a cigányok számának meghatározása terén okoz nehézségeket, hanem emberi jogi szempontból is probléma. Az ukrán kormányzat arról számolt be 2015 szeptemberében az Európa Tanácsnak benyújtott jelentésében, hogy egy állami akció keretében a Belügyminisztérium illetékes szervei 2014 januárjától több ezer roma számára állítottak ki személyi igazolványt, ami a kormányzat reményei szerint elősegíti

társadalmi integrációjukat, bevonásukat az oktatásba, valamint megkönnyíti számukra a munkavállalást és a szociális segélyekhez való hozzáférést (Third periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter, 2015).

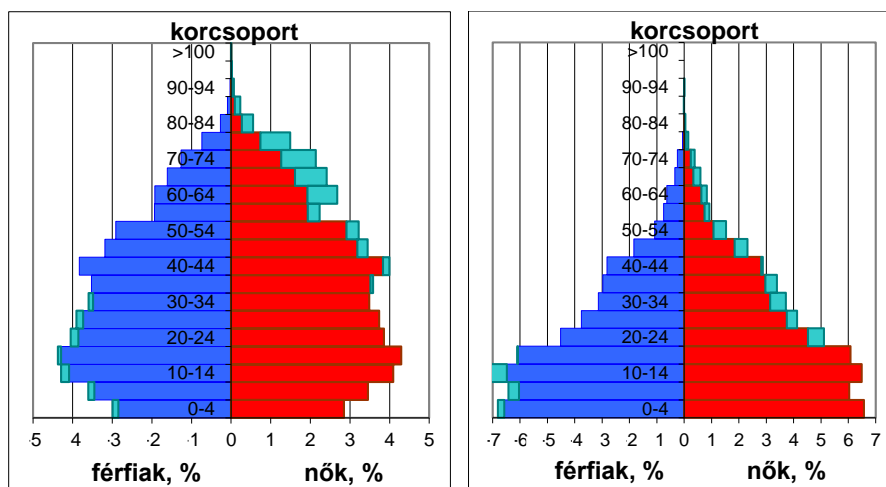
Miközben Kárpátalja népességének többsége 2001-ben falvakban élt (63,3%), a cigányság valamivel több mint a fele (51%) városlakó volt. Meglepő, hogy 1989 és 2001 között a közismerten magas szaporulatú roma népesség száma a városokban csökkent, míg a falvakban a magas szaporulattal sem indokolható mértékben – 49,7%-kal – nőtt. Valószínűleg, a nyilvántartásba vételük körüli bizonytalanság magyarázhatja a jelenséget.

2001-ben a férfiak Kárpátalja lakosságának a 48,2%-át alkották, vagyis 1000 férfira 1077 nő jutott (Kárpátaljai Megyei Statisztikai Hivatal, 2003a). A megyei átlagnál kisebb volt a nőtöbblet a cigányok esetében, körükben az arány 1047 nő/1000 férfi volt. A kiegyenlítettebb nemi arány a magasabb születési rátával, és a jelentős nőtöbbletű idősebb korosztályok kisebb arányával függ össze.

A kárpátaljai cigányság korösszetételét a korfa segítségével jellemezzük, összevetve azt a megye összlakosságáéval. A 2001-es korfák az alábbi jellegzetességeket mutatják:

- A cigányok korfája a szakirodalom által jól ismert piramidális alakú volt, amely a magas születésszámú népcsoportokat jellemzi (1. ábra, jobb oldal). A korfa egyenes alapja azonban a születésszám mérséklődését tükrözi a rendszerváltás után a romák körében is.
- A romák időskori nőtöbblete az összlakosságénál előbb, már 20 éves kor fölött jelentkezett, viszont a nyugdíjas korosztályokban kevésbé adódott markánsnak.
- A fiatal korosztályokban mindkét korfa némi férfítöbbletet jelez, tehát a romák körében is érvényesül a kislányok túlsúlya születéskor.

1. ábra. Kárpátalja összlakosságának (bal oldalon) és cigány népességének (jobb oldalon) ötéves bontású korfája (2001). Az adott nem többletét eltérő színezés jelzi (Ukrajna Statisztikai Állami Bizottsága, 2004)

A romák anyanyelvi összetétele Kárpátalján

A 2001-es ukrainai népszámlálás felmérte a népesség anyanyelvi összetételét, továbbá rákérdezett az egyéb beszélt nyelvekre is. A cigányság anyanyelvi összetétele sokszínű: csak a 20,5%-uk anyanyelve volt a cigány nyelv valamelyik változata; majdnem ennyien (16,7%) az ukránt, 62,4%-uk pedig a magyart használta leginkább.

Az 1989-es és 2001-es népszámlálások között az anyanyelvként a cigány nyelv valamelyik változatát használó romák aránya nem változott, a magyar nyelvűeké viszont 3,3%-kal csökkent. Nem úgy a lélekszámuk: az 8 ezerről 8,7 ezerre emelkedett. Az arányuk csökkenésének okát abban látjuk, hogy a magyar nyelvű cigányság 2001-ben a korábnál nagyobb részben vallotta magát magyar nemzetiségűnek. Az ukrán presztízsnyelvvé válása vonhatta maga után az ilyen anyanyelvű romák arányának a 4,4%-os növekedését.

A kárpátaljai cigányok anyanyelvi összetételében jelentős területi különbségek mutatkoztak. Beregszász és Munkács, továbbá a Beregszászi, a Munkácsi és az Ungvári járások roma népességének a zöme magyar anyanyelvű volt. Az ungvári romák, valamint az Ökörmezői és a Rahói járások cigánysága többségében a saját nyelvét használta. A többi járásban a romák nagyobbik hányada ukrán anyanyelvként lett regisztrálva. Egyedül a Nagyszőlősi járásban mutatott ki a népszámlálás jelentős arányban mind cigány, mind magyar, mind ukrán anyanyelvű cigány népességet.

A 2001-es népszámlálás az anyanyelven kívül beszélt egyéb nyelvekre is rákérdezett. Az egyéb beszélt nyelvek két fő csoportját az itt élő nemzetek nyelvei, illetve a világnyelvek alkotják. A census eredményei alapján a vidék nemzetiségei, így a cigányok is, jóval nagyobb arányban beszélték egymás nyelvét, mint a világnyelveket. Ez egyrészt a megye soknemzetiségű jellegéből adódik, másrészt az idegen nyelvek oktatásának alacsony általános színvonalával is összefügg.

A cigányok körében második nyelvként a legtöbben az ukránt nevezték meg: a nem ukrán anyanyelvűek 39,5%-a, 4606 fő beszélte az államnyelvet. Jelentős volt az orosz és a magyar nyelv elterjedtsége is a más anyanyelvű romák között. Oroszul 2001-ben közülük 1634-en (11,7%), magyarul 1157-en (22,0%) beszéltek anyanyelvük mellett. A nem cigány anyanyelvű romák körében meglepően alacsony volt a cigány nyelvek ismerete; csupán 83 ember (0,7%) nyilatkozta ezt. Nem meglepő viszont, hogy a túlnyomórészt alacsony iskolázottságú közösség világnyelvismerete gyakorlatilag nulla volt: angolul és franciául közülük senki nem beszélt, németül 1 fő. A romák 56,6%-a (7927 fő) nem beszélt az anyanyelvén kívül egyéb nyelvet. Ennél csak az ukránok megfelelő mutatója volt magasabb (68,8%).

A 2012-ben elfogadott új nyelvtörvény (Ukraina törvénye „Az állami nyelvpolitika alapjairól”, 2012–2015) 7. cikkely 2. pontja felsorolja azt a 18 nyelvet, amelyek regionális vagy kisebbségi nyelv státusszal rendelkeznek Ukrajnában. A listában szerepel a cigány/roma nyelv is. A népszámlálás adatsoraiból az viszont nem derül ki, hogy a census során rögzített „cigány nyelv”-et anyanyelvként megnevezők

konkrétan a számos, egymástól jelentős mértékben különböző (Pálmainé, 2014; Szalai, 2014) cigány nyelv(változat) közül melyiket tekintik sajátjuknak. A nyelvtörvény arról is rendelkezik, hogy azoknak a közigazgatási egységeknek (megye, járás, település) a területén, ahol egy regionális vagy kisebbségi nyelv anyanyelvi beszélőinek aránya a hivatalos census adatai szerint eléri a 10%-ot, annak beszélői számos nyelvi joggal élhetnek. Kötelező például ezen a nyelven feltüntetni a település határában a helység nevét, az önkormányzati hivatalokban biztosítani kell ezen a nyelven a szóbeli és írásbeli ügyintézés lehetőségét stb. Kárpátalján a 2001-es népszámlálás két olyan települést talált, ahol a magukat cigány anyanyelvűnek vallók aránya elérte a 10%-os küszöböt: az ungvári járási Szerednyén és a munkácsi járási Dombok községben. Előbbi településen 13,5%-ot, utóbbin 11,4%-ot tettek ki a cigány anyanyelvűek (database.ukrcensus.gov.ua, 2016). Azonban, a nyelvtörvényben leírtak dacára, a gyakorlatban a nevezett településeken a cigány nyelv használatára semmilyen hivatalos szintéren nincsenek biztosítva a lehetőségek.

A romák települési lélekszáma becslésére alkalmazott módszer

A települési bontású nemzetiségi népszámlálási adatokat Ukrajnában (régii szovjet beidegződést követve), sajnos, nem tették közé, így ilyen adatokkal a kárpátaljai cigányságról sem rendelkezünk. A részletes anyanyelvi adatok a nyelvtörvény 2012-es elfogadása után elérhetővé váltak ugyan (database.ukrcensus.gov.ua, 2016), ám, tekintve, hogy a romák körében túlsúlyban vannak a nem cigány anyanyelvűek, azok a vizsgált közösség eloszlásáról kevés információt adnak.

A népszámlálás cigányság számára vonatkozó adatainak a bizonytalansága, valamint a települési bontású adatok hozzáférhetetlensége ösztönzött arra, hogy megpróbáljunk becslést készíteni a romák települési lélekszáma. A becslés alapjául a cigány tanulók 2008/09-es tanévre vonatkozó (esetenként későbbi) iskolánkénti osztályonkénti számadatai (Kárpátaljai Megyei Adminisztráció Oktatási és Tudományos Főosztálya, 2008–2016), továbbá települési felmérések, illetve vonatkozó publikációk szolgáltak (Braun, Cserniczkó, Molnár, 2010).

Figyelembe véve, hogy a beiskolázottság a romák körében az 1–9. osztályos korosztályokban a legteljeskörűbb, elemzéseinkhez ezeknek a korcsoportoknak a létszámát használtuk. Oktatási szakemberekkel, iskolaigazgatókkal konzultálva azt találtuk, hogy az adott korosztályok beiskolázottsági aránya a kárpátaljai cigányok között átlagosan 90% körüli, bár, ettől jelentős eltérések is tapasztalhatók, például, Királyházán a 20%-ot sem éri el.

A számításokhoz felhasználtuk a kárpátaljai falusi és városi cigány népesség 2001-es népszámláláskor rögzített korösszetételi adatait. A népszámlálási adatok alkalmazhatóságát alátámasztja, hogy a 2008/09-es tanévben az 1–9. osztályokba zömmel az 1994–2002-es időszakban születettek voltak beiskolázva, azaz csupán a 2002-es évben születettek nem szerepelnek az összeírásban.

A becslések megbízhatóságának az ellenőrzésére az általuk szolgáltatott eredményeket összevetettük azon települések adataival, amelyekről rendelkezünk más forrásból származó, viszonylag megbízható információkkal a cigány népesség számára vonatkozóan. 21 kárpátaljai település más forrásokból származó adatait összevetve az általunk számítottakkal, az abszolút eltérések átlagos értéke 54 főnek, az átlagos relatív eltérés értéke 20%-nak adódott.

A 2001-es népszámlálás óta eltelt közel másfél évtized jelentős változásokat hozott a megye roma közösségeinek a lélekszámában. A 2001-re becsült települési lélekszámokból kiindulva határoztuk meg a megfelelő 2016-os értékeket. Ehhez felhasználtuk a roma gyerekek iskolai lélekszámának későbbi adatait (a Kárpátaljai Megyei Adminisztráció Oktatási és Tudományos Főosztályának köszönhetően ezek a 2010-es, 2013-as, 2014-es, 2015-ös évekre voltak hozzáférhetőek), a helyi önkormányzatok születési és halálozási mutatóit, publikációk vonatkozó anyagait, helyi adatközlők közléseit.

Az ezredforduló körül a kárpátaljai roma népességre jellemző 27‰-re becsült születési ráta – jelentős mértékben valószínűleg az ukrán kormány gyerekvállalást ösztönző intézkedései eredményeként – tíz éven belül közel megkétszereződött, elérve az 50‰-et. Eközben a cigányság halálozási rátája jelentősen nem tért el az össznépeség 13‰-es mutatójától, mivel a rossz életkörülményekből adódó alacsonyabb várható élettartam hatását kompenzálta a fiatalabb korszerkezeté. Információ hiányában viszont szinte egyáltalán nem tudtuk figyelembe venni a migrációs folyamatok hatását a roma közösségek lélekszámának alakulására.

Tekintettel a számításainkban rejlő hibalehetőségekre, ha valamelyik település roma népességére vonatkozóan egyéb forrásból megbízható adat állt rendelkezésünkre, azt fogadtuk el.

A kárpátaljai cigányság száma és eloszlása becsléseink alapján

Becsléseink alapján Kárpátalja cigány népessége 2001-ben a népszámlálás által összeírt több mint kétszeresének, közel 32 ezernek adódott, ami az össznépeség 2,5%-át tette ki (1. táblázat). Összevetve becsléseink és a 2001-es népszámlálás közigazgatási egységenkénti adatait, csupán Beregszász város és a Szolyvai járás esetében találtunk jó egyezést.

Az előző fejezetben leírt számítások alapján a kárpátaljai cigányság 2016-os lélekszámát közel 47 ezerre becsültük. A közigazgatási egységek közül a legnépesebb, több mint 9 ezer fős cigány közösség a Nagyszőlősi járásban él. Arányaiban a legtöbben a Perecsenyi járásban (11,7%), Csap és Beregszász városában (9,2 és 8,9%), valamint a Beregszászi (8,2%), az Ungvári (7,8%) és a Nagyszőlősi járásokban (7,6%) vannak. Kevesebb mint 1% viszont a romák aránya a Técsői, a Huszti, az Ökörmezői és a Volóci járásokban (1. táblázat). Összességében tehát, a kárpátaljai cigányság zöme a megye nyugati részén él.

1. táblázat. A cigány népesség száma, illetve aránya Kárpátalja közigazgatási egységeiben a 2001-es népszámlálás, valamint Jemec és Gyacsenko 1989-re, továbbá a szerzők 2001-re és 2016-ra vonatkozó felmérései alapján („–” – adathiány) (Jemec, Gyacsenko, 1993; Kárpátaljai Megyei Statisztikai Hivatal, 2003c; www.uz.ukrstat.gov.ua, 2016)

Közigazgatási egység	A népesség száma, 2001	A cigányok					
		száma, 2001-es népszámlálás	száma 1989-ben, felmérés	száma 2001-ben, felmérés	aránya 2001-ben, felmérés	száma 2016-ban, felmérés	aránya 2016-ban, felmérés
Beregszász v.	26 554	1695	–*	1695	6,4	2100	8,9
Csap város	8870	–*	–*	600	6,8	820	9,2
Huszt város	31 864	122	–*	620	1,9	910	2,9
Munkács város	81 637	1130	1577	3150	3,9	4300	5,0
Ungvár város	115 568	1705	1751	2150	1,9	3250	2,9
Beregszászi j.	54 062	2211	3060*	3115	5,8	4199	8,2
Husztói járás	96 960	1	387*	550	0,6	730	0,8
Ilosvai járás	100 905	167	1791	1920	1,9	2660	2,7
Munkácsi járás	101 443	1314	1367	2751	2,7	4190	4,1
Nagybereznai j.	28 211	452	581	630	2,2	1020	3,8
Nagyszőlősi j.	117 957	920	5369	5746	4,9	9150	7,6
Ökörmezői j.	49 890	118	161	200	0,4	360	0,8
Perecsenyi j.	32 026	138	400	2500	7,8	3770	11,7
Rahói járás	90 945	163	606	1070	1,2	1480	1,6
Szolyvai járás	54 869	800	655	920	1,7	1610	3,0
Técsői járás	171 850	45	94	280	0,2	430	0,2
Ungvári járás	65 529	3022*	3155*	3924	6,0	5540	7,8
Volóci járás	25 474	1	50	150	0,6	200	0,8
Összesen	1 254 614	14 004	20 004	31 971	2,5	46 719	3,7

* Beregszász és Huszt 1989-ben, valamint Csap 2001-ben még nem voltak megyei alárendeltségű városok, így a csillaggal jelölt adataik a megfelelő járásokon belül (Csap adatai az Ungvárián belül) szerepelnek.

Röviden tekintsük át a kárpátaljai cigányság települési eloszlását!

Vizsgálataink alapján a romák száma a XXI. század elején Kárpátalja 122 településén haladja meg a tízet. A legnagyobb, több mint 4 ezer fős közösség Munkácson él (1. melléklet). Őket az ungvári és a királyházi (Nagyszőlősi járás) cigányság követi 3 ezret meghaladó lélekszámával. Kétezernél több cigány él a Perecsenyi járási Poroskón, Beregszászon, továbbá a Nagyszőlősi járási Szőlősvégardón is.

Bár, amint arra fentebb már utaltunk, a romák Kárpátalján, Ukrajna többi megyéjéhez és a régió más országaihoz hasonlóan szóróanyagként élnek, becsléseink

szerint arányuk a megye három településén meghaladta az 50%-ot. Ezek ezer fő alatti népességű kis községek: Szombati az Ilosvai (80%), Dombok (75%) a Munkácsi és Szvaljavka (50%) a Perecsenyi járásban. Rajtuk kívül további 23 település cigány közössége éri el az összlakosság 20%-át, amelyek zömmel a megye síkvidékén fekszenek. Közülük 12 magyar többségű, 10 az Ungvári járásban található.

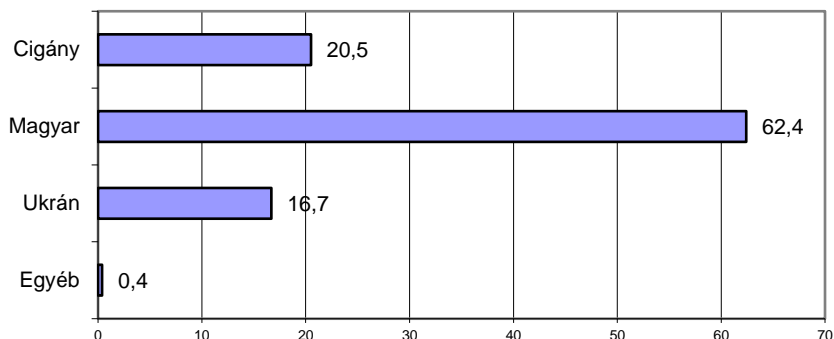
Az általunk becsült cigány népesség 48%-a, 22 270 fő városokban és városi típusú településeken él, ami jó egyezést mutat a 2001-es népszámlálás 51%-os vonatkozó értékével. A romák 82%-a lakik olyan településen, ahol számuk meghaladja a 300 főt, azaz többségük, ha szórványban is, de népes közösségekben él. Kárpátalja cigányságának 28%-a magyar többségű települések lakója. Összességében a 122 jelentősebb roma népességgel rendelkező település közül 41 magyar többségű.

Az elmondottak is aláhúzzák, hogy a cigányság zöme Kárpátalja síkvidéki térségében, azon belül is főleg a nyugati, és inkább a magyarlakta részeken települt (2. melléklet). Mivel a roma népesség – hasonlóan más szórványban élő etnikumokhoz – nyelviileg azon közösség irányába asszimilálódik, melynek környezetében él, a fentiek alapján nem csodálkozhatunk azon, hogy bár Ukrajna államnyelve és ebből fakadóan (legalábbis az ország nyugati részén) presztízsnyelve az ukrán, a kárpátaljai cigányok jelentős része a magyart tekinti anyanyelvének. Az általunk becsült közel 47 ezres kárpátaljai cigányság körében több mint 20 ezerre tehető a magyar anyanyelvűek száma (44%). A cigányok által is lakott 122 település közül 53 olyan van, ahol a romák többsége magyar anyanyelvű (2. melléklet).

A romák és a kárpátaljai magyarok

Mint említettük, a 2001-es census adatai alapján a kárpátaljai cigányok csaknem kétharmada (62,4%-a) a magyart tekintette anyanyelvének (2. ábra). A kárpátaljai magyar anyanyelvűeknek viszont 5,5%-a (8736 fő) cigány nemzetiségűnek vallotta magát (2. táblázat). Azaz: 1000 kárpátaljai magyar anyanyelvű közül 55 roma volt.

2. ábra. A magukat cigány nemzetiségűként meghatározó kárpátaljaiak anyanyelvi összetétele a 2001. évi népszámlálás adatai alapján (adatforrás: Kárpátaljai Megyei Statisztikai Hivatal, 2003c)

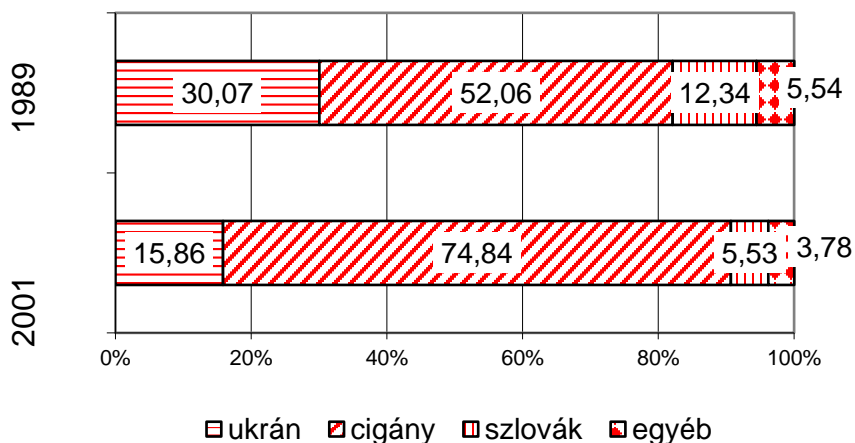

2. táblázat. A magyar anyanyelvű kárpátaljaiak nemzetiségi megoszlása a 2001. évi népszámlálás adatai alapján (Kárpátaljai Megyei Statisztikai Hivatal, 2003c)

Nemzetiség	Fő	%
Magyar	147 056	92,6
Cigány	8736	5,5
Ukrán	1851	1,2
Szlovák	645	0,4
Német	150	0,1
Orosz	65	0,0
Román	22	0,0
Egyéb	204	0,1
Összesen magyar anyanyelvű	158 729	100,0

1989-ben a nem magyar nemzetiségű, de a magyart anyanyelvként beszélő kárpátaljaiak fele (52%-a) roma, csaknem harmada (30%-a) ukrán, valamivel több, mint tizede (12%-a) pedig szlovák volt. A 2001-es census adataiból láthatjuk, hogy a romák és németek kivételével mindegyik nemzetiség körében csökkent a magyar anyanyelvűek aránya. A romák között 763 fővel, a németek körében pedig 114 fővel lett több a magyart anyanyelvűnek tartók száma 1989-hez képest. Összességében 2001-ben Kárpátalján a magyar anyanyelvű nem magyarok abszolút többsége (csaknem háromnegyede, 74,8%-a) cigány volt (3. ábra). A magukat roma nemzetiségűnek vallók aránya a kárpátaljai magyar anyanyelvűek között az 1989-es 4,8%-ról 5,5%-ra emelkedett 2001-re.

3. ábra. A magukat magyar anyanyelvűnek valló nem magyar nemzetiségű kárpátaljaiak nemzetiségi megoszlása az 1989. és 2001. census adatai alapján (%-ban, adatforrás: Kárpátaljai Megyei Statisztikai Hivatal, 2003c)

Nem állja meg a helyét tehát az a vélemény, hogy a magyar anyanyelvűeknek a magyar nemzetiségűeknél magasabb száma a magukat ilyen vagy olyan okból más nemzetiségűnek valló, ám egyébként magyar etnikumúak számából következik. A magyar anyanyelvű cigányság nélkül kevesebb magyar anyanyelvű volna Kárpátalján, mint magyar nemzetiségű.

Cigányok a kárpátaljai oktatási intézmények rendszerében

A nemzetiségi oktatás rendszere Ukrajnában – s így Kárpátalján is – nyelvi alapokra épül. A nemzetiségi iskolák meghatározásában olyan fogalom mint cigány iskola, nem szerepel. A cigányságot nem nemzetiségként, hanem különböző nyelveken beszélő népcsoportként határozzák meg. Nemzetiségi alapon adatgyűjtés csak önbevallás vagy személyes hozzájárulás esetén lehetséges, így az óvodákban és iskolákban tanuló cigánygyerekekről mindössze becsült számadataink lehetnek. A magyar és ukrán nyelvű osztályokban egyes cigány tanulók magyarnak vagy ukránnak identifkálják magukat, a vegyes házasságokból származó gyerekek esetében általában nem a cigány származásukat helyezik előtérbe.

Az utóbbi két és fél évtizedben történtek ugyan lépések a cigány nyelv oktatása és elterjesztése terén, azonban a különböző történelmi hagyományok és a nyelvi sokszínűség egyelőre nem tették lehetővé annak egységes elfogadását. A cigány nyelv oktatásának elősegítése érdekében Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériumának a jóváhagyásával 2005-ben *Roma nyelv és irodalom* tantervet adtak ki az ukrán iskolák számára (Roma nyelv és irodalom, 2005). 2007-ben megjelent a *Roma történelem és kultúra* című módszertani segédkönyv tanárok számára (Navrocka, 2007), 2008-ban pedig olvasókönyv került ki a nyomdából a roma gyerekek számára (Fedorova, Kusnyir, 2008).

A cigánygyerekek részére külön roma nyelvű oktatási intézmények nincsenek, ők magyar és ukrán tannyelvű iskolákban tanulnak. A kárpátaljai iskolák csaknem

egynegyedében (23%) tanulnak cigánygyerekek, s a terület minden egyes járásában képviseltetik magukat a cigányok. A 2015–2016. tanévben Kárpátalján 668 iskola működött 156 963 tanulóval, ezen belül 151 iskolában 9626 cigánygyerek tanult. Összehasonlítva a 2008–2009. tanévben végzett legutóbbi felméréssel – amelynek adatai képezik az összevetés alapját –, jelentős emelkedést mutat (3. táblázat).

*3. táblázat. A cigány tanulók létszámának változása Kárpátalja iskoláiban
(forrás: Kárpátaljai Megyei Adminisztráció Oktatási és Tudományos
Főosztálya, 2013–2016)**

Tanévek	A tanulók összlétszáma	A cigány tanulók száma	%
2013-2014	153 352	8796	5,7
2014-2015	154 927	9383	6,1
2015-2016	156 953	9626	6,1

*A 2008–2009. tanévben a cigány tanulók létszámának aránya 4%, 2010–2011-ben 4,5% volt.

Ukrajnában az iskolákat szintek szerint I., II. és III. fokozatokra osztják. Az I. fokozat 1–4. osztályt (elemi iskolát), az I–II. fokozat 1–9. osztályt (általános iskolát), az I–III. fokozat 1–11. osztályt (középiskolát) jelent. Ezen kívül kisebb számban működnek az ún. új típusú iskolák, líceumok és gimnáziumok, amelyek felépítésük alapján felsőbb osztályokból állnak, s nem hagyományosan az I. fokozattól kezdődik felépítésük. Az oktatási intézményeket vagy egy, vagy egymást követő fokozatok alkotják, fokozatok nem maradhatnak ki.

Kárpátalja hat iskolájában kizárólag cigánygyerekek tanulnak: az Ungvári 13. és 14., a Munkácsi 14. és a Beregszászi 7. számú I-II. fokozatú iskolákban, valamint a Viski és a Szolyvai 5. számú I. fokozatú tanintézményekben. Munkácson és Beregszászon magyar nyelven, a többi helyen viszont ukrán nyelven folyik az oktatás. A hat iskolának összesen 1851 tanulója van. Ebből kiemelkedik a Munkácsi 14. számú Általános Iskola, ahol 810 gyereket oktatnak, s ezáltal területi szinten is a nagyobb létszámú iskolák közé tartozik, de a Szolyvai 5. számú Elemi Iskola négy osztályának is 204 tanulója van, s ez egyben Kárpátalja legnagyobb lélekszámú elemi iskolája.

A terület síkvidéki járásai magasan kiemelkednek a cigány tanulók számát tekintve. A legtöbb iskolaköteles cigánygyerek a Nagyszőlősi (1141), az Ungvári (1103), a Munkácsi (900) és a Beregszászi (823) járásokban, valamint Munkácson (947) van (4. táblázat). Területi elhelyezkedésüket tekintve tehát a cigányok nagy része a magyarok lakta vidékeken összpontosul és erős kölcsönhatásban élnek a magyarsággal.

*4. táblázat. A cigány nemzetiségű tanulók létszáma és százalékaránya
Kárpátalja járásainak iskoláiban a 2015-2016-os tanévben
(forrás: Kárpátaljai Megyei Adminisztráció Oktatási és Tudományos Főosztálya,
2016)**

Ssz.	Területi jogú városok és járások**	A tanulók létszáma összesen	A cigány tanulók száma	%
1.	Ungvár	15 204	697	4,6
2.	Munkács	10 552	989	9,4
3.	Beregszász	3530	457	12,9
4.	Huszt	4455	224	5,0
5.	Csap	1028	151	14,7
6.	Beregszászi járás	5659	916	16,2
7.	Nagybereznai járás	2887	274	9,5
8.	Nagyszőlősi járás	15 833	926	5,8
9.	Volóci járás	2825	40	1,4
10.	Ilosvai járás	12 691	509	4,0
11.	Ökörmezői járás	6140	99	1,6
12.	Munkácsi járás	11 777	1044	8,9
13.	Perecsényi járás	4098	895	21,8
14.	Rahói járás	12 871	326	2,5
15.	Szolyvai járás	6187	423	6,8
16.	Técsői járás	22 449	109	0,5
17.	Ungvári járás	7072	1398	19,8
18.	Husztai járás	11 695	149	1,3
Összesen		156 953	9626	6,1

* A nemzetiségek alapján végzett adatgyűjtés nem lehet kötelező érvényű, ezért az adatok hiányosak lehetnek.

** A területi-adminisztratív egységek az ukrán nyelvű dokumentáció sorrendjét követik.

Kárpátalján jelenleg 98 iskolában tanulnak magyar nyelven a gyerekek. Az oktatási intézmények közül 69 magyar tannyelvű, 29 intézményben pedig két nyelven – 28-ban ukránul és magyarul, 1 iskolában oroszul és magyarul – folyik az oktatás. A gyakorlat szerint a vegyes tannyelvű iskolákban a cigányok a magyar osztályok létszámát bővítik. Magyar nyelven összesen 15 535 gyerek tanul, ebből 4383 cigány származású, azaz a tanulók majd egyharmada (több mint 28%). Ez az arány a 2008–2009-es tanévben 17,1% tett ki, ami már akkor is magasnak számított és hét év alatt 2/3-dal nőtt.

A cigány tanulók létszáma folyamatosan és nagyon gyorsan növekszik úgy arányaiban, mint tényleges számában is. A tanévek szerinti felosztás alapján míg 2005–2006. tanévben területi összesítésben egy-egy osztályba átlagosan 500-600 roma tanuló járt, addig a 2008–2009-es tanévben 700-800 fő körül volt a számuk. A 2015–2016. tanévben a 9. osztályban 700 feletti a létszámuk, a 7-8. osztályokban már meghaladja a 800-at, a 6. osztályban több mint 900-an tanulnak, s az 1-4. osztályokban már évfolyamonként 1000-tól több cigány tanuló látogatja az iskolákat. A legtöbben a 2. osztályban tanulnak, területi szinten összesen 1336-an.

2011-ben kötelezővé tették a gyerekek óvodai oktatását-nevelését, amivel a gyerekek iskolai felkészítését kívánták elősegíteni (Ukrajna törvénye „Az óvodai

oktatásról”, 2001–2015; 4. cikkely, 1. bekezdés). Az óvodák adataiból kiderül, hogy a növekedési tendencia tovább fog folytatódni, mivel területi szinten az óvodába járó gyerekek 3,5%-a cigány származású, annak ellenére, hogy a roma gyerekek jelentős része – kötelező jellege ellenére – kimarad az óvodai oktatásból.

A cigány származású tanulók általában a 9. osztály után nem folytatják tanulmányaikat, és a felső, 10-11. osztályokba már csak nagyon kevesen jutnak el, bár Ukrajnában kötelező a 11. osztály elvégzése. Elméletileg esti iskolákba vagy szakiskolákba beiratkozó romák esetében is van lehetőség a középiskolai tanulmányok befejezésére, a gyakorlatban azonban már a 9. osztályt is csak nagy nehézséggel végzik el, s utána alig jellemző, hogy valaki leérettségizik. A terület 10 szakiskolájában is mindössze 69 cigány tanuló vesz részt különböző szakmai oktatásban, s ez összlétszámukhoz képest nagyon kevés. A szakiskolák oktatási nyelve ukrán.

Az ún. új típusú iskolákban, azaz a líceumokban és gimnáziumokban – amelyekbe felvételi vizsgák alapján lehet bejutást nyerni és általában erősebb az oktatás szintje – szinte egyáltalán nem tanulnak cigánygyerekek. Területi szinten a 10. osztályban csak 156 (az iskolába járó romáknak a 1,6 %-a), a 11-ben pedig 135 (1,4 %) cigánygyerek tanul.

A magyar iskolák a cigány tanulók viszonylatában öt részre oszlanak. Olyan iskolákra, ahol:

- 1) kizárólag cigánygyerekek tanulnak;
- 2) a magyar osztályokban a tanulók többsége cigány;
- 3) néhány magyar osztályban már többségben vannak a cigány tanulók;
- 4) a cigány tanulók minden osztályban kevesebben vannak, mint a magyar gyerekek;
- 5) nincs cigány tanuló.

Ukrajna felsőfokú oktatási intézményeit akkreditációs szintek szerint különböztetik meg I–IV fokozat között. Mivel a cigány tanulók nagyon kevesen végzik el a középiskolák felső osztályait (10-11. osztály), nem jellemző, hogy főiskolákon és egyetemeken tanulnak. Nagyon kevesen folytatnak tanulmányokat a felsőfokú szakképzés, az I-II. fokozatú felsőfokú tanintézmények szintjén. A 2015–2016-os tanévben mindössze két olyan diákról van ismeretünk, akik cigány származásúnak vallják magukat és felsőfokú intézmények hallgatói. Nemzetiségi alapon végzett adatgyűjtés a középfokú tanintézményekhez hasonlóan a felsőfokú tanintézményekben sem lehet kötelező érvényű és az adatok hiányosak lehetnek.

A magyar osztályok létszáma az utóbbi években drasztikusan csökkent, s ez a tendencia az előrejelzések szerint tovább fog folytatódni. Ez korábban egyrészt a csökkenő születéseknek volt tulajdonítható, másrészt olyan oktatáspolitikai irányvonal következménye volt, amelyből kifolyólag egyre több magyar szülő adta ukrán osztályba vagy iskolába a gyermekét. Jelenleg a súlyos belpolitikai helyzet következtében felerősödött a kivándorlás, ami elsősorban a legproduktívabb korosztályt érinti és az érettségizőktől kezdődően a fiatal családos emberekig tömegesen jelentkezik. A magyar iskolák gyermeklétszámában ez már nagyon erőteljesen érezteti hatását és eléggé súlyos jövőképet vetít előre. A közeljövőben minden bizonnyal be fog következni a magyar nyelvű oktatási intézmények leminősítése alacsonyabb fokozatú iskolákká – nem feltétlenül az ukrán

oktatáspolitikai újabb reformja következtében –, ami kihat majd a kárpátaljai magyar pedagógustársadalomra és negatívan fogja érinteni a Kárpátalján élő magyar értelmiséget, összességében véve a kárpátaljai magyarságot.

Egyes községek iskoláinak adatait elemezve azonban megállapítható, hogy vagy a cigánygyerekeknek köszönhetően vagy kizárólag velük nyitottak meg magyar nyelvű osztályokat. Ukrajnában a falusi iskolák minimális osztálylétszáma 5 fő. A kisebb iskoláknál már régebben is előfordult, hogy csak a cigánygyerekekkel együtt volt elegendő tanuló az 1. osztályban. A romák iskolába járására ezért ott fokozottabb figyelmet fordítottak. A nagyobb létszámú tanintézményekben, ahol korábban nem volt jelentős a cigány tanulók létszáma és közülük sokan csak az osztálynaplók névsorában szerepeltek, igazolatlan hiányzásuk nem keltett nagyobb feltűnést. Jelenleg azonban több nagyobb iskolában is vészesen lecsökkent a gyerekek száma a demográfiai helyzet és a fentebb említett okok miatt, így ma már nem csak a kis iskoláknak van szüksége a roma tanulókra.

Az egyházak keretein belül vagy az egyházak támogatásával az utóbbi másfél évtizedben több helyen jött létre ún. „cigány iskola” és „cigány óvoda” a táborok területén. Az ilyen „iskolák” kiegészítő osztályok vagy napközi formájában működnek az állami iskolák mellett. Mivel nem csak az állami tanterveket használják, igyekeznek a cigányok oktatásában alternatív módszereket is alkalmazni, amelyekkel felkészítik a gyerekeket az iskolai tanulásra és viselkedésmódra. Tevékenységüket nehezíti, hogy Ukrajna tanintézményeiben tilos az oktatási minisztérium által nem engedélyezett oktatási anyagok használata. Az egyházak által életre hívott iskolák a felzárkóztatást tekintik a legfontosabb feladatuknak. A tanulási és magaviseleti problémákkal küzdő gyerekeket a pedagógusok nagy türelemmel oktatják, viselkedésükkel személyes példát igyekeznek nyújtani, mindezt hitoktatással egészítik ki, s ezáltal próbálnak eredményeket elérni. Egyes helyeken az alsó osztályokban külön foglalkoznak a gyerekekkel, majd miután a roma gyerekek megszokták a tanulás légkörét és leküzdötték a kezdeti hátrányokat – amelyek sokszor környezetükből adódóan teremtenek nehézségeket számukra –, később a nem cigány gyerekekkel együtt tanulnak tovább az iskolában. Más helyeken iskola utáni napközis foglalkozást biztosítanak a roma tanulóknak, ahol a házi feladat megoldásában segítenek, valamint egybekötik azt a számukra megfelelő külön gyakorlatokkal. Nagy szerepük van még ezen kívül a cigánygyerekek iskolalátogatottságának biztosításában, továbbá az iskolákból akár évekre kimaradt, vagy az iskolába be sem iratkozott és „túlkorossá” vált gyerekek tanulási felkészítésben. A létrehozott ún. „cigány iskolák” a szegregált oktatás jellemzőit viselik magukon, jóllehet a roma gyerekek képzésével e helyeken foglalkozó személyek az integrált oktatást helyezik előtérbe.

Az integrált és a szegregált oktatás tehát elsősorban a helyi körülményektől függ, mindkettőnek léteznek előnyei és hátrányai. Az adott viszonyok alapján lehet csak eldönteni, hol és milyen oktatási forma alkalmazható. Bizonyos esetekben a roma gyerekek egyszerűen nem akarnak a többségi (amely már nem is mindig az) iskolába járni, más helyen a cigány szülők törekednek arra, hogy gyermekeik a többi nem cigány gyerekekkel tanuljanak együtt. Megtörténik, hogy a nem cigány gyerekeket a szülők kivesszik azokból az osztályokból vagy iskolákból, ahová jelentős számban járnak romák, máshol pedig elképzelhetetlen osztály megalakítása cigány tanulók nélkül.

Vitás kérdések sokasága jellemzi a cigányok oktatását, s ezeknek egy részére nem látjuk a pontos megoldást. Illúzió lenne azt gondolnunk, hogy a szokásokat, a mentalitást, a meggyökeresedett viszonyokat, amelyek évszázadokon keresztül alakultak ki egy népben, nem néhány év, de akár több évtized eltelte alatt képesek vagyunk átalakítani, miközben mi semmit sem változunk. A cigányság számbeli növekedése azonban megköveteli, hogy integrációjukra egyre nagyobb figyelmet fordítsanak és komolyabban vegyék azt. Ennek a folyamatnak továbbra is egy erős láncszeme marad az oktatás.

Irodalom

Braun L., Csernicskó I., Molnár J. 2010: *Magyar anyanyelvű cigányok/romák Kárpátalján*. PoliPrint, Ungvár, 2010. p. 118.

Fedorova, O., Kusnyir, B. (Федорова, О., Кушнір, Б.) 2008: *Країна Романія*. Вид. "Карпати", Ужгород, 2008.

Horvat, M. (Горват, М.) 2016: *На Закарпатті 5 тисяч ромів не мають паспортів*. zakarpattya.net.ua/News/95095-Myroslav-Horvat-Na-Zakarpatti-5-tysiach-romiv-ne-maiut-pasportiv

Jemes, G. Sz., Gyacsenko, V. I. (Ємець, Г. С., Дяченко, Б. І.) 1993: *Циганське населення Закарпаття*. Вид. "Карпати", Ужгород, 1993. p. 64.

Kárpátaljai Megyei Állami Közigazgatás Sajtóközpontja (Прес-центр ОДА) 2016: *Оксана Філіпішина від імені омбудсмена України стала на захист циган Закарпаття*. karpatnews.in.ua/news/63253-oksana-filipishyna-vid-imeni-ombudsmena-ukrainy-stala-na-zakhyst-tsyhan-zakarpattia-foto.htm

Kárpátaljai Megyei Adminisztráció Oktatási és Tudományos Főosztálya 2008–2016: Adattár.

Kárpátaljai Megyei Statisztikai Hivatal 2003a: Adattár.

Kárpátaljai Megyei Statisztikai Hivatal (Закарпатське обласне управління статистики) 2003b: *Населення Закарпатської області (За підсумками першого Всеукраїнського перепису населення 2001 року)*. Статистичний збірник. Ужгород, 2003. p. 164.

Kárpátaljai Megyei Statisztikai Hivatal (Закарпатське обласне управління статистики) 2003c: *Національний склад населення та його мовні ознаки (статистичний бюлетень)*. Ужгород, 2003. p. 84.

Laver, O., Zilhalov, V. (Лавер, О., Зилгалов, В.) 1991: *Хто живе на Закарпатті?* Карпатський край № 38, 1991. 3–16.

Navrocka, J. (Навроцька, Є.) 2007: *Історія та культура ромів. Методичний посібник для вчителів*. „Видавництво Олександра Гаркуші”, Ужгород, 2007.

Pálmainé O. A. 2007: *A beás nyelv Magyarországon*. Cigány nyelvek és közösségek a Kárpát-medencében (szerk.: Bartha Cs.). Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2007. 52–70.

Roma nyelv és irodalom (Ромська мова і література) 2005. Интегрований курс 5-12 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. Видавничий дім „Букрек”, Чернівці, 2005.

Szalai A. 2007: *Egységesség? Változatosság? A cigány kisebbség és a nyelvi sokféleség*. Cigány nyelvek és közösségek a Kárpát-medencében (szerk.: Bartha Cs.). Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2007. 20–51.

Third periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter 2015.
www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/PeriodicalReports/UkrainePR3_en.pdf

Ukrajna Statisztikai Állami Bizottsága (Державний комітет статистики України) 2004: *Розподіл населення найбільш численних національностей України за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року*. CD-ROM. Київ, 2004.

Ukrajna törvénye „Az állami nyelvpolitika alapjairól” (Закон України «Про засади державної мовної політики») 2012–2015.
zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5029-17

Ukrajna törvénye „Az óvodai oktatásról” (Закон України «Про дошкільну освіту») 2001–2015. zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2628-14 (2016. 04.28.)

database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Database/Census/databasetree_uk.asp
2016.

www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/dem/2016/nasel_0101_2016.pdf 2016.

1. melléklet. A kárpátaljai települések cigány népessége. A városi típusú települések nevei félkövér, a városokéi félkövér aláhúzott betűtípussal vannak szedve. Az állandó lakosság a 2001-es népszámlálás (Kárpátaljai Megyei Statisztikai Hivatal, 2003b), a cigányok száma és aránya saját becsléseink alapján, ugyancsak a népszámlálás idejére, valamint 2016-ra vonatkozóan. *-gal jelöltük azokat a településeket, amelyekben a romák számát más források, és nem a jelen kutatás módszertana alapján becsültük

Sor- szám	Település	A település ukrán neve	Közigazg. egység	Állandó lakos- ság	Ebből cigány, fő (2001)	Ebből cigány, % (2001)	Ebből cigány, fő (2016)
1.	Beregszász*	Берегове	Beregszász v.	26 050	1695	6,5	2100
2.	Csap*	Чоп	Csap város	8870	600	6,8	820
3.	Huszt	Хуст	Huszt város	28 559	620	2,2	910
4.	Munkács	Мукачеве	Munkács v.	81 637	3150	3,9	4300
5.	Ungvár	Ужгород	Ungvár város	115 568	2150	1,9	3250
6.	Badaló	Бадалово	Beregszászi j.	1714	320	18,7	400
7.	Balazsér	Балажер	Beregszászi j.	816	80	9,8	100
8.	Bátyu*	Батьово	Beregszászi j.	3023	72	2,4	100
9.	Beregdéda*	Дийда	Beregszászi j.	2013	111	5,5	170
10.	Beregújfalu*	Берегуйфалу	Beregszászi j.	1926	250	13,0	360
11.	Bótrágy	Батрадь	Beregszászi j.	1846	180	9,8	310
12.	Csetfalva*	Четфалва	Beregszászi j.	755	13	1,7	15
13.	Felsőremete	Верхні Ремети	Beregszászi j.	489	120	24,5	170
14.	Gát*	Гать	Beregszászi j.	3122	356	11,4	440
15.	Hetyen*	Гетен	Beregszászi j.	761	36	4,7	44
16.	Kisbégány*	Мала Бийгань	Beregszászi j.	1300	260	20,0	320
17.	Makkosjánosi*	Яноші	Beregszászi j.	2030	246	12,1	300
18.	Mezőkaszony*	Косонь	Beregszászi j.	2338	254	10,9	330
19.	Nagybereg	Великі Береги	Beregszászi j.	2540	200	7,9	340
20.	Vári*	Вари	Beregszászi j.	3147	561	17,8	720
21.	Zápszony*	Запсонь	Beregszászi j.	1799	56	3,1	80
22.	Husztköz	Нанково	Huszt j.	2567	50	1,9	70
23.	Visk	Вишково	Huszt j.	8142	500	6,1	660
24.	Árdánháza	Арданово	Ilosvai j.	1615	110	6,8	160
25.	Beregkisfalud	Сільце	Ilosvai j.	3112	50	1,6	90
26.	Beregkövesd	Кам'янське	Ilosvai j.	1482	200	13,5	220
27.	Bilke	Білкі	Ilosvai j.	8064	230	2,9	410
28.	Boród	Брід	Ilosvai j.	2384	180	7,6	200
29.	Dolha	Довге	Ilosvai j.	6790	150	2,2	210
30.	Hátmeg	Загаття	Ilosvai j.	2582	60	2,3	90
31.	Ilonca	Ільниця	Ilosvai j.	8902	70	0,8	100
32.	Ilosva	Іршава	Ilosvai j.	9512	10	0,1	20
33.	Ivaskófalva	Івашковиця	Ilosvai j.	348	40	11,5	40
34.	Kissarkad	Горбок	Ilosvai j.	778	10	1,3	20
35.	Kovácsrét	Кушниця	Ilosvai j.	4682	70	1,5	100
36.	Misztice	Імстичово	Ilosvai j.	2729	50	1,8	70
37.	Nagyrákóc	Вел. Раковець	Ilosvai j.	4545	20	0,4	30
38.	Ölyvös	Вільхівка	Ilosvai j.	1857	60	3,2	50

Sor-szám	Település	A település ukrán neve	Közigazg. egység	Állandó lakosság	Ebből cigány, fő (2001)	Ebből cigány, % (2001)	Ebből cigány, fő (2016)
39.	Szajkófalva	Осїй	Ilosvai j.	3555	40	1,1	80
40.	Szombati	Собатин	Ilosvai j.	799	570	71,3	770
41.	Alsóschönborn*	Шенборн	Munkácsi j.	377	10	2,7	20
42.	Barkaszó*	Баркасово	Munkácsi j.	2236	480	21,5	860
43.	Csongor*	Чомонин	Munkácsi j.	2265	162	7,2	310
44.	Dombok*	Домбоки	Munkácsi j.	493	238	48,3	380
45.	Dunkófalva	Обава	Munkácsi j.	990	170	17,2	240
46.	Felsőviznice	Верхня Визниця	Munkácsi j.	1453	140	9,6	190
47.	Izсныéte	Жнятино	Munkácsi j.	2243	80	3,6	130
48.	Mezőterebes	Страбичово	Munkácsi j.	3386	130	3,8	190
49.	NagyLucska	Великі Лучки	Munkácsi j.	9028	510	5,6	690
50.	Pósháza	Павшино	Munkácsi j.	838	200	23,9	340
51.	Szentmiklós	Чинадійово	Munkácsi j.	6823	310	4,5	340
52.	Szernye*	Серне	Munkácsi j.	1979	281	14,2	440
53.	Várkulcsa	Ключарки	Munkácsi j.	2632	40	1,5	60
54.	Felsőpásztély	Рост. Пастіль	N-bereznai j.	293	40	13,7	60
55.	Nagyberezna	Вел. Березний	N-bereznai j.	6655	590	8,9	960
56.	Batár	Ботар	N-szőlősi j.	924	10	1,1	10
57.	Fakóbükk	Букове	N-szőlősi j.	2154	130	6,0	150
58.	Feketeardó	Чорнотисів	N-szőlősi j.	2232	150	6,7	210
59.	Feketepatak*	Чорний Потік	N-szőlősi j.	1074	72	6,7	80
60.	Felsősárad	Широке	N-szőlősi j.	2411	100	4,1	50
61.	Felsőveresmart	Велика Копаня	N-szőlősi j.	3457	150	4,3	200
62.	Fertősalmás	Фертешолмаш	N-szőlősi j.	1070	140	13,1	210
63.	Forgolány*	Форголань	N-szőlősi j.	890	53	6,0	70
64.	Ilonokújfalu	Онок	N-szőlősi j.	3094	100	3,2	160
65.	Királyháza*	Королево	N-szőlősi j.	8064	1600	19,8	3030
66.	Kistarna	Хижа	N-szőlősi j.	1714	110	6,4	180
67.	Magyarkomját	Великі Ком'яти	N-szőlősi j.	6772	480	7,1	530
68.	Nagypalád*	Велика Паладь	N-szőlősi j.	1824	60	3,3	80
69.	Nagyszőlős	Виноградів	N-szőlősi j.	25 383	380	1,5	410
70.	Salánk	Шаланки	N-szőlősi j.	3110	100	3,2	170
71.	Szőlősvégardó	Підвиноградів	N-szőlősi j.	4388	1040	23,7	2050
72.	Tiszabökény	Тисобикень	N-szőlősi j.	2216	100	4,5	350
73.	Tiszapéterfalva*	Пийтерфолво	N-szőlősi j.	2016	211	10,5	300
74.	Tiszaújlak*	Вилок	N-szőlősi j.	3422	720	21,0	860
75.	Verbóc	Вербовець	N-szőlősi j.	1206	40	3,3	50

Sor- szám	Település	A település ukrán neve	Közigazg. egység	Állandó lakos- ság	Ebből cigány, fő (2001)	Ebből cigány, % (2001)	Ebből cigány, fő (2016)
76.	Ökörmező	Міжгір'я	Ökörmezői j.	9421	200	2,1	360
77.	Drugetháza	Зарічово	Perecsényi j.	2283	230	10,1	310
78.	Mokra	Мокра	Perecsényi j.	353	10	2,8	10
79.	Nagyturjaszög	Туриця	Perecsényi j.	1098	20	1,8	20
80.	Ószemere	Сімер	Perecsényi j.	1856	20	1,1	20
81.	Perecsény	Перечин	Perecsényi j.	7020	220	3,1	270
82.	Poroskő	Порошково	Perecsényi j.	3821	1420	37,2	2260
83.	Rákó	Ракове	Perecsényi j.	784	60	7,7	70
84.	Szvaljavka*	Свалявка	Perecsényi j.	162	50	30,9	100
85.	Turjaremete	Тур'ї Ремети	Perecsényi j.	3340	100	3,0	130
86.	Turjasebes	Тур'я Бистра	Perecsényi j.	1453	120	8,3	190
87.	Turjavágás	Тур'я Пасіка	Perecsényi j.	1695	250	14,7	390
88.	Kaszómező	Кос. Поляна	Rahói j.	4222	20	0,5	30
89.	Kőrösmező	Ясіня	Rahói j.	8043	100	1,2	140
90.	Nagybocskó	Великий Бичків	Rahói j.	9423	90	1,0	140
91.	Nyilas	Розтоки	Rahói j.	2803	530	18,9	680
92.	Rahó	Рахів	Rahói j.	14 969	330	2,2	490
93.	Beregforrás	Родниківка	Szolyvai j.	862	90	10,4	130
94.	Hársfalva	Неліпино	Szolyvai j.	3554	20	0,6	40
95.	Kopár	Росош	Szolyvai j.	2250	10	0,4	10
96.	Szolyva*	Свалява	Szolyvai j.	16 983	800	4,7	1430
97.	Bedőháza	Бедевя	Técsői j.	3971	50	1,3	80
98.	Bustyaháza	Буштино	Técsői j.	8506	100	1,2	130
99.	Dombó	Дубове	Técsői j.	9261	50	0,5	70
100.	Técső	Тячів	Técsői j.	9519	20	0,2	40
101.	Úrmező	Руське Поле	Técsői j.	4364	50	1,1	100
102.	Vajnág	Вонігово	Técsői j.	2654	10	0,4	10
103.	Botfalva	Ботфалва	Ungvári j.	579	20	3,5	30
104.	Dimicső*	Демечі	Ungvári j.	399	61	15,3	90
105.	Eszeny*	Есень	Ungvári j.	1677	349	20,8	370
106.	Gálocs	Галоч	Ungvári j.	498	140	28,1	170
107.	Homok	Холмок	Ungvári j.	1179	170	14,4	220
108.	Horlyó	Худльово	Ungvári j.	1451	50	3,4	130
109.	Kisdobrony*	Мала Добронь	Ungvári j.	1872	120	6,4	140
110.	Koncháza	Концово	Ungvári j.	1278	400	31,3	520
111.	Minaj*	Минай	Ungvári j.	3088	60	1,9	70
112.	Nagydobrony*	Велика Добронь	Ungvári j.	5607	444	7,9	710
113.	Nagygejőc*	Великі Геївці	Ungvári j.	1062	170	16,0	240

Sor-szám	Település	A település ukrán neve	Közigazg. egység	Állandó lakosság	Ebből cigány, fő (2001)	Ebből cigány, % (2001)	Ebből cigány, fő (2016)
114.	Oroszkomoró	Руські Комарівці	Ungvári j.	1576	250	15,9	340
115.	Palágykomoróc	П.-Комарівці	Ungvári j.	834	120	14,4	140
116.	Rát	Ратовці	Ungvári j.	1325	220	16,6	270
117.	Szalóka	Соловка	Ungvári j.	825	90	10,9	150
118.	Szerednye	Середне	Ungvári j.	3505	700	20,0	1240
119.	Szürte	Сюрте	Ungvári j.	1898	360	19,0	420
120.	Tiszaágttelek*	Тисаагтелек	Ungvári j.	684	140	20,5	210
121.	Ungtarnóc	Тарнівці	Ungvári j.	853	60	7,0	80
122.	Volóc	Воловець	Volóci j.	5178	150	2,9	200

2. melléklet. A cigány népesség anyanyelvi összetétele Kárpátalja településein. A jelek mérete arányos a helység becsült cigány népességével. A települések számozása megfelel az 1. melléklet táblázatának

